

Г. С. ПОЛЧАНОВА

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено досвід роботи психологічної служби вищого навчального закладу I - III рівня акредитації системи охорони здоров'я в плані перебудови освітнього простору до потреб творчої особистості, розробці та реалізації комплексних програм, вдосконалення науково-методичного забезпечення процесу освіти дорослих.

Ключові слова: *творча особистість, творчий потенціал, моделювання освітнього простору, соціально-психологічна підтримка, творче мислення, психологізація дидактики, розробка та реалізація комплексних програм.*

Г. С. ПОЛЧАНОВА

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ: ОРГАНИЗАЦИОННО МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье отражен опыт работы психологической службы высшего учебного заведения II - III уровня аккредитации системы охраны здоровья в плане перестройки образовательного пространства к потребностям творческой личности, разработке и реализации комплексных программ, совершенствования, научно методического обеспечения процесса образования взрослых.

Ключевые слова: *творческая личность, творческий потенциал, моделирование образовательного пространства, социальнопсихологическая поддержка, творческое мышление, психологизирование дидактики, разработка и реализация комплексных программ.*

G. S. POLCHANOVA

SOCIAL'NOPSIKHOLOGICHESKAYA SUPPORT OF CREATIVE PERSONALITY IN THE CONDITIONS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT: ORGANIZATIONALLY METHODOLOGICAL ASPECT

In the article is reflected experience psychological service of higher educational establishment And - 222 level of accreditation of the system of guard of zdorov'ya in the plan of re-erecting of educational space to the necessities of creative personality, development and realization of the complex programs, perfection, scientifically methodical providing of process of education of adults.

Key words: *creative personality, creative potential, design of educational space, social'nopsikhologicheskaya support, creative thought, psikhologizirovanie of didactics, development and realization of the complex programs.*

Проблеми творчості сьогодні зумовлені динамізмом суспільного розвитку, в умовах якого наукове тлумачення творчої активності перестало належати сфері пізнавальних процесів і перейшло у простір особистості.

Здатність до творчості стає важливою умовою орієнтації людини у швидкозмінних процесах у світі, адаптації до них. Відбувається поживлення наукового інтересу до проблем творчості, передусім до її прикладних аспектів [6].

Саме необхідність висвітлення ролі психологічної служби вищого навчального закладу в підтримці творчої особистості обумовила вибір теми.

Мета: ознайомити з власною системою організації та оптимізації розвитку творчого потенціалу особистості під кутом зору соціально-психологічного підходу і аналізу можливостей його прояву (розвитку).

Центром концепції розвитку вищих навчальних закладів в сучасних умовах є творча особистість, індивідуальна робота з обдарованою та здібною молоддю, яка вирізняється насамперед достатньо високим рівнем інтелекту, що є наслідком як природних задатків, так і сприятливих умов виховання.

Сучасна особистість повинна вміти мислити творчо, бути здатною жити у безперервно мінливому світі і відчувати себе комфортно при змінах, впевнено зустрічати непередбачені ситуації, визначати проблеми та інноваційні шляхи їх вирішення.

З огляду на це Житомирський інститут медсестринства намагається забезпечити розумне поєднання здобуття академічних, професійних знань, прагматичної підготовки (що надалі даватиме молодій людині можливість зайняти привілейовану позицію на ринку робочої сили) та набуття навичок творчої діяльності як інтелектуального капіталу особистості, що дозволить визначити її життєвий успіх.

Це потребує, безумовно, належного психологічного супроводу, постійного вдосконалення науково-методичного забезпечення всіх учасників навчально-виховного процесу, особливо просвіти дорослих (основний склад педагогічного колективу – лікарі).

Ми вважаємо, що успішне рішення проблеми можливе внаслідок: впровадження відповідних сучасних освітніх технологій, вибір яких визначається навчальним закладом і знаходить відображення в розбудові всього освітнього простору; збереження і розвиток творчого потенціалу всіх учасників навчально-виховного процесу; розвиток професійної культури викладача та залучення його до занять науковою працею; пропагування досвіду кращих представників колективу, вдосконалення системи наставництва; розуміння ролі соціально-психологічної роботи як інтегрованого, універсального виду діяльності, спрямованого на задоволення соціально гарантованих та особистісних інтересів людини; розвиток емоційно-вольової сфери особистості для підтримки кожного учасника навчально-виховного процесу; реалізації таких форм соціальних технологій як соціальні програми (в умовах навчального закладу - комплексні програми), що містять обрані пріоритетними напрями роботи.

Пропонуємо вашій увазі деякі аспекти власного бачення перебудови освітнього простору до потреб творчої особистості. (Рис.1)

Науково-методичною проблемою, над якою працює психологічна служба, є моделювання освітнього простору навчального закладу з урахуванням сучасних досягнень в галузі педагогіки і психології та впровадження його в практику діяльності в умовах трансформації суспільства.

Ми вже розробили соціально орієнтовану модель випускника закладу, модель розвитку емоційно-вольової сфери та творчого потенціалу колективу, модель соціально-психологічної

служби навчального закладу, в яких виділена складова - соціально-психологічна підтримка особистості в різних царинах обдарованості. (Рис.2)

«Інтелект. Творчість. Успіх» (з підтримки інтелектуального та творчого потенціалу закладу), складовою якої є і програма «Творити себе і своє життя» (з соціально-психологічної підтримки особистості в питаннях її життєтворчості).

Під час їх створення обов'язково враховували таке:

1.Фактори, що впливають на формування творчої особистості, а саме: мотивація (пізнавальна активність, спрямована на осмислення життя); здатність правильно формулювати проблему; оптимізм; впевненість у собі; здатність до критичного аналізу; самооцінка (залежить від глибини пізнання); дисципліна (необхідність спрямувати свої зусилля в потрібне русло); цілеспрямованість; гнучкість мислення; толерантність; концентрація уваги; високі естетичні, морально-етичні, загальнолюдські цінності.

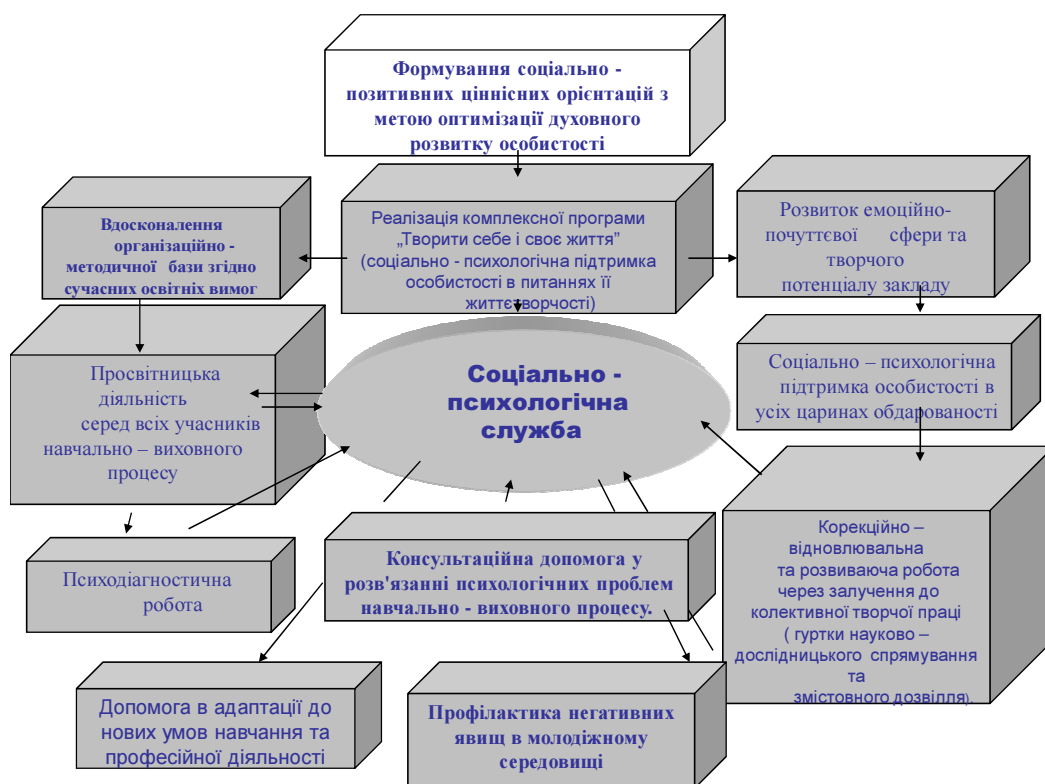

Рис.2. Модель діяльності соціально-психологічної служби Житомирського інституту медсестринства

Розроблена і реалізується загальноінститутська комплексна програма

2.Знання перешкод, що заважають прояву творчості, а саме:

Стереотипи мислення

Страх перед оцінкою. Прагнення не до оригінального рішення, а до хорошої оцінки.

Однопланові знання. Вузьке коло знань не сприяє творчості. Потрібні широкі інтереси в різних життєвих сферах.

Схильність до конформізму. Людині страшно бути в центрі уваги, «білою вороною». «Краще я буду, як усі», - таке її кредо.

Страх критики.

Неадекватна самооцінка.

Висока тривожність.

3. Виявлення та розширення сфери використання творчого потенціалу особистості у різних царинах обдарованості, в частоті різноманітних задумів, оперативного виконання й оригінальності результатів, можливості створення нового.

Стосовно конкретної людини творчий потенціал визначається як інтегруюча властивість особистості, яка «характеризує міру її можливостей ставити й вирішувати нові завдання в сфері своєї діяльності, котра має суспільне значення» [5].

Творчий потенціал, реалізуючись у творчих зусиллях, пов'язує можливості людини і її реальне життя в єдиний процес життєтворчості, в якому кожна мить може бути народженням нових можливостей і їх реалізацією.

До сфери творчого потенціалу особистості входять такі складові: задатки, нахили; інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність виявів, домінування пізнавальних інтересів; допитливість, потяг до створення нового, нахили до пошуку та розв'язання проблем; швидкість у засвоєнні нової інформації; нахили до постійних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступного вибору; вияви загального інтелекту, швидке оцінювання та вибір шляху розв'язання проблеми, емоційний «супровід» розумових процесів, наполегливість, цілеспрямованість, переконаність, працелюбність, систематичність у роботі, прийняття сміливих рішень; творчі тенденції в роботі, вміння комбінувати, реконструювати, нахили до зміни варіантів, економне використання часу, матеріальних засобів тощо; інтуїтивність, здатність до найшвидших оцінок, розв'язань, прогнозів; порівняно швидке оволодіння робочими прийомами, технікою праці, професійною майстерністю; здатність виробляти особистісні стратегії й тактики під час розв'язання загальних і спеціальних нових проблем і задач, а також пошуків шляхів виходу із нестандартних ситуацій.

Саме ці показники повинні бути в основі планування, розробки і контролю під час проведення навчальних занять та позааудиторної роботи.

4. Виявлення запитів, досвіду і можливостей їх використання.

Вітчизняні і зарубіжні психологи в своїх працях переконливо свідчать, що важливим особистісним конструктом є її «Я- концепція», бо саме вона здійснює вагомий вплив на діяльність особи, відношення до самої себе та до інших людей [4].

Для поповнення банку даних ми проводимо анкетування в рамках « Я-концепції» у вигляді незавершених речень: «Я хочу...», « Я можу...», «Я пропоную...».(Результати необхідно зафіксувати у Картках інформації по кожній групі нового набору, яка зберігається у куратора групи, керівників предметних гуртків та художньої самодіяльності. Це дає можливість для «швидкого реагування» і в плані підбору учасників до олімпіад, конференцій, роботи у предметних гуртках, культурно-масових заходах, які вже мали досвід або бажають проявити себе у новому оточенні.)

Проведення систематичного самоаналізу професійної діяльності, науково-дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду, досвіду своїх колег. (Висвітлення результатів у щорічній презентації (за підсумками року) під назвою: «Інтелект. Творчість. Успіх: Миттєвості нашого життя»).

Важливою складовою в організаційно-методичній роботі психологічна служба вважає вдосконалення системи наукового, навчально-методичного забезпечення.(Рис.3)

Сучасні умови висувають необхідність впровадження інноваційних підходів, переосмислення і перегляд установок у стосунках викладача і студента, переведення їх у нову площину - площину креативності навчання, ділового співробітництва, взаєморозуміння. Відбуваються суттєві динамічні зміни у викладацькій діяльності, збільшується роль психологічної та методичної складових педагогічної культури викладача як суб'єкта управління в навчальному процесі.

Рис.3. Вдосконалення системи наукового, навчально-методичного забезпечення.

Ці зміни залежать від дії основних психологічних чинників, до яких слід віднести наступні: готовність студентів до сприйняття сучасних освітніх технологій та позитивна мотивація навчальної діяльності в цій ситуації; готовність викладачів і студентів до творчої діяльності; оптимальний психологічний клімат освітнього процесу та майстерність педагогів; врахування психологічних аспектів управління вищим навчальним закладом [2].

Викликає зацікавленість у вивченні і реалізації такого сучасного науково-методичного підходу як психологізація освітнього процесу.

Тепер психодидактика стає загально визнаним напрямком в циклі психолого-педагогічних наук. А.Крутський констатує, що психодидактика являє собою нову галузь психолого-педагогічного знання, основною функцією якої є інтеграція психологічних, дидактичних, методичних і предметних засобів для підвищення ефективності навчання [3].

В сучасних умовах оволодіння викладачем «механізмом взаємовпливу», вміння вирішувати суперечності в професійній діяльності, враховуючи вибір дидактичних засобів і безконфліктної діяльності взаємодії суб'єктів навчання, що буде сприяти вирішенню проблеми, яку зазначила Р.Грановська: «Традиційні методи передачі знань іноді призводять до того, що природний процес задоволення жаги пізнання перетворюється у хронічну травму для учнів» [1].

Разом з методичною службою закладу постійно працюємо над вдосконаленням методологічної підготовки викладача. Судіть самі.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

З одного боку, це поглиблення знань з психології особистості, вдосконалення психодіагностичних вмінь;сприяння вивченню та розвитку пізнавальної діяльності студентів;активізація участі студентів, молодих викладачів у науково - дослідницький та пошуковій роботі;естетичний характер навчально-виховного процесу;впровадження ідеї сугестопедії – педагогіки, яка звертає увагу не тільки на зміст і методи навчання, але й на обставини, в яких воно відбувається;моделювання реальних умов професійної діяльності;побудова «ланцюжку рішень» та розробка алгоритму дій;розробка та широке використання дидактичного матеріалу різного рівня складності;моделювання ситуацій

ефективної взаємодії; зняття примусового характеру навчання (широке проведення бінарних занять, ділових, рольових) ігор, кейс-проектів, диспутів, різновидів “мозкових” атак, тощо); генерування ідей та пошук шляхів для їх здійснення.

З іншого - проектування, формування та розвиток творчої індивідуальності (реалізація власного творчого потенціалу); готовність до емоційного включення в діяльність; намагання стати «синтонною» людиною («Синтон» в перекладі з латинської «унісон», «гармонія». У психології-унісон людських душ, сердець); упередження від повчання, апатії, втрати ініціативи, відрази до викладача, однокурсників, батьків; встановлення взаємодовіри між викладачем і студентом; використання «рухів душі» для оволодіння повагою студента до викладача як до особистості, так і до дисципліни, яку він викладає; намагання не завищувати «планку» своєї дисципліни, що іноді одних студентів приводить до розгубленості (мрії хоча б про задовільну оцінку), інших - до зниження обсягу знань (все одно не розібратися); зацікавленість у досягненні поставлених цілей, впевненість в собі та вихованцях.

У центрі особливої уваги знаходиться викладач, який повинен вміти працювати у творчому режимі, нестандартних напрямках, постійно вдосконалювати свою професійну діяльність, опановувати специфічні форми і методи орієнтації будь-якого початкового курсу на розвиток творчих можливостей студентів, їхніх талантів і обдарованості з метою отримання певного освітнього результату як індивідуального.

Важливе значення у вдосконаленні професіоналізму набуває робота по створенню творчої лабораторії викладача, психологічний супровід, особливо молодого спеціаліста, в період адаптації його до сучасних вимог педагогічної діяльності:

Участь в організації та проведенні педагогічних читань, конференцій, круглих столів, семінарів-практикумів, тренінгових занять з актуальних питань соціально-психологічних та педагогічних знань. (Пропонується наступна тематика з питань підвищення професійної культури викладача: «На шляху до успіху», «Культура розумової праці», «Техніки асертивної поведінки», «Навички ефективного спілкування», «Особливості публічного виступу», «Харизма – дар богів чи результат власних зусиль?», «Емпатія. Мистецтво співпереживати», «Поговоримо про толерантність», «Закомплексованість: чинники, наслідки та шляхи подолання», «Бути володарем своїх емоцій», «Подаруй собі радість» та інш.)

Розвиток пізнавальної активності студентів за допомогою проведення самодіагностуючих практикумів, самостійної роботи, виконання креативних завдань, представлених як викладачем, так і студентом.

Активне впровадження в практику діяльності інтерактивних форм і методів роботи: рольові ігри, «мозкові атаки», захист проектів та ін.

Для розвитку творчого мислення використовуємо наступне:

Метод «Шість капелюхів мислення» (Six Thinking Hats) Едварда де Боно, який дозволяє зробити найбільш ефективною будь-яку розумову працю, як власну так і колективну.

Методику «Еврика! Відповіді на стимули. (за Д.Холлом) .

Під час проведення занять у «Школі молодого куратора», «Школі куратора-початківця» акцентуємо увагу на виконання завдань творчого характеру, які активізують творчий потенціал викладача і одночасно з цим навчаємо його засобам та прийомам, які сприяють розвитку здібностей студентів та самого педагога.

Як підтвердження цьому – проведення щорічного заходу «Творчий портрет молодого викладача» (в рамках Тижня психологічної служби).

Творчість – це широкомасштабна тема, вивчення якої важливе для розуміння механізмів розвитку як особистості, так і суспільства.

В умовах сьогодення необхідна своєрідна інвентаризація проблем, які зачіпають інтереси творчої особистості, ранжування цих проблем: біологічні й мікросоціальні чинники нервозності людини, причини «важкості» в поведінці, подолання вередування, жорстокості, проблеми з неуспішністю, особливо обдарованої молоді.

Розкриття творчого потенціалу особистості, творча самореалізація у професійній діяльності є важливим показником зростання її професіоналізму.

Ефективність реформування медичної освіти залежить, в першу чергу, від нашої педагогічної інтуїції, компетентності, мобільності і вміння реагувати на виникаючі зміни, тоді і конкурентоспроможність сучасних випускників буде гарантованою на ринку праці.

Психологічна служба Житомирського інституту медсестринства намагається створити умови для розвитку творчої особистості, виявлення розумної ініціативи, прийняття в умовах неповної і суперечливої інформації нестандартного, найчастіше непередбаченого рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. 2-е изд. – Л.: Издательство Ленинградского университета. – 1988. – 560с.
2. Дзюба Л.А. Психологічні чинники культури впровадження сучасних освітніх технологій // Тенденції та сучасні психолого-педагогічні проблеми підготовки фахівців у вищій школі: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-методичної конференції / Ред.колегія: Щедрова Г.П. Кіяшко О.О. Левченко О.О. Третьяченко В.В. та ін.. – Луганськ: Видавництво Східноукраїнського національного університету ім.В.Даля, 2002. – С. 101-102.
3. Крутский А.Н. Психодидактика в содержании профессиональной подготовки будущего учителя: Дисертация доктора педагогических наук. – Барнаул, 2000. – 372с.
4. Науменко О.С. Я-концепції педагога як важливий чинник у його професійній діяльності. Актуальні проблеми психології: Психологія обдарованості: Збірник наукових праць/ За ред. С.Д.Максименка та Р.О.Семенової. – Т.6 – Вип.4 – Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2009. – 246 с.
5. Немов Р.С. Психология : [учеб. для студ. высших пед. учеб. завед.]: в 3 кн. / Р.С. Немов. – М.: Просвещение, 1995. – Кн.3: Экспериментальная педагогическая психология и психодиагностика. – 496 с.
6. Соціально-психологічна адаптованість творчої особистості: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01 [Електронний ресурс] / О.О. Вельдбрехт; Одес. нац. ун-т ім.І.І.Мечникова. – О., 2009. – 20с. – укр. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2009/09vooato.zip>.